

OTOCZENIE BIZNESOWE MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW (NA PRZYKŁADZIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO)

DOROTA PERLO*

1. WPROWADZENIE

Powiat łomżyński został wyodrębniony w 1999 r. w wyniku nowego podziału administracyjnego kraju. Gospodarka byłego województwa łomżyńskiego, na terenie którego położony jest analizowany powiat, charakteryzowała się przewagą rolnictwa. W związku z tym w strukturze przemysłu dominowało przetwórstwo rolno-spożywcze. Ponadto duże znaczenie miał przemysł drzewny i maszynowy. Transformacja gospodarcza rozpoczęta po 1989 r. wskazała na szereg słabości województwa łomżyńskiego, m.in. [1]: niski poziom uprzemysłowienia, słaby rozwój infrastruktury, dominację rolnictwa, mały zakres urbanizacji, niski poziom zainteresowania ze strony kapitału zagranicznego, trudności w uruchomieniu procesów dostosowawczych do reguł rynkowych. To wszystko przyczyniło się do tego, że na początku lat 90. w powiecie łomżyńskim wystąpiło wiele kryzysowych zjawisk, przede wszystkim wysoki poziom bezrobocia. Szansą wyjścia z kryzysu był m.in. rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Nie byłoby to jednak możliwe, gdyby nie istniały na tym obszarze instytucje infrastruktury rynku, które poprzez swoją działalność wspierały MSP i ułatwiały powstawanie nowych firm.

W latach 90. nastąpił dynamiczny rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Liczba spółek prawa handlowego i prowadzonych przez osoby fizyczne wzrosła do ponad 2 mln [4], w tym z udziałem kapitału zagranicznego do 40,9 tys. Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców wyniósł w 1998 r. średnio w Polsce 73,5, przy czym najwyższy poziom osiągnęły województwa: mazowieckie, zachodniopomorskie i dolnośląskie – powyżej 82, najmniejszy: opolskie, świętokrzyskie, podkarpackie i lubelskie – poniżej 60. Najwyższy odsetek spółek z udziałem kapitału zagranicznego, który w znacznym stopniu determinował wielkość nakładów inwestycyjnych w regionach, występował w województwach: lubuskim, zachodniopomorskim, mazowieckim, dolnośląskim i opolskim, najmniejszy w województwach: lubelskim, podlaskim, podkarpackim i świętokrzyskim.

Rozkład przestrzenny MSP wykazuje koncentrację w obrębie dużych aglomeracji miejskich oraz w okręgach o dobrze rozwiniętym i zróżnicowanym przemyśle. W 1998 r. województwami o największej liczbie małych i średnich

---

* Mgr Dorota Perlo. Uniwersytet w Białymstoku.

przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców były województwa: mazowieckie (56), zachodniopomorskie (52), łódzkie, lubuskie i pomorskie (48). Skupiały one ponad 37% ogółu przedsiębiorstw tej wielkości. Także największy przyrost liczby MSP dotyczył województw już charakteryzujących się silną koncentracją związaną z aglomeracjami, które w latach 1994–1998 skupiały ponad $\frac{1}{3}$ (tj. powyżej 600 tys. tych przedsiębiorstw). Niższy poziom rozwoju przedsiębiorczości cechuje województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie i warmińsko-mazurskie.

Zmiany gospodarcze przyczyniły się do intensywnego rozwoju instytucji wspierających rozwój przedsiębiorstw, tj. firm świadczących usługi finansowe, ubezpieczeniowe, doradcze, informacyjne i w zakresie obrotu nieruchomościami. Liczba tego typu firm na 10 tys. mieszkańców wykazuje znaczne zróżnicowanie regionalne. Najliczniej instytucje otoczenia biznesu powstają w województwie mazowieckim oraz w województwach położonych wzdłuż granicy z Niemcami: dolnośląskim, zachodniopomorskim i lubuskim, najrzadziej w województwach: świętokrzyskim, lubelskim i podkarpackim.

2. INSTYTUCJE OTOCZENIA BIZNESU W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM

Jesienią 1998 r. na zlecenie Instytutu Rozwoju i Studiów Strategicznych w Warszawie przeprowadzono badania w formie kwestionariusza wywiadu w byłym województwie łomżyńskim, dotyczące funkcjonowania i efektywności instytucji infrastruktury rynku w rozwoju przedsiębiorczości lokalnej [3].

Badanie miało dostarczyć informacji niezbędnych do oceny celowości i możliwości tworzenia lokalnych instytucji finansowych, wspierających rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w regionie, a w szczególności:

- uzyskać dane na temat istniejącego, niezaspokojonego popytu na finansowanie zewnętrzne kapitału inwestycyjnego i obrotowego przedsiębiorstw;
- wskazać bariery dostępu do środków finansowych;
- określić oczekiwania przedsiębiorców w zakresie funkcjonowania lokalnych instytucji finansowych.

Przedmiotem badań były następujące instytucje infrastruktury rynku:

- agencje i fundacje rozwoju regionalnego;
- ośrodki innowacji i przedsiębiorczości;
- instytucje doradcze, informacyjne i szkoleniowe;
- izby i stowarzyszenia gospodarcze;
- instytucje promocyjno-handlowe.

W dobranych celowo instytucjach przeprowadzono badania bezpośrednie, oparte na kwestionariuszu, wywiadzie z przedstawicielami kierownictwa. Na podstawie informacji uzyskanych podczas wywiadów prowadzonych w instytucjach infrastruktury rynku sporządzono listę przedsiębiorstw korzystających z pomocy, które następnie przebadano. Wywiadem zostali również objęci: dyrektor Wydziału Rozwoju Gospodarczego i Infrastruktury oraz prezydent Łomży.

Oferta instytucji infrastruktury rynku. Badaniem objęto: Agencję Rozwoju Regionalnego, Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości, Regionalny Ośrodek Doskonalenia Kadr, Izbę Przemysłowo-Handlową, Zrzeszenie Handlu i Usług, Cech Rzemiosł Różnych i inne. Analizowane instytucje są stabilne. Większość (70%) istnieje na rynku od ponad 5 lat. Zasięg działania większości badanych instytucji obejmuje całe (byłe) województwo łomżyńskie. Do najważniejszych obszarów i kierunków działania w zakresie wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wg respondentów należą¹:

- poszukiwanie inwestorów strategicznych (30%);
- poszukiwanie inwestorów zewnętrznych (40%);
- pomoc w doborze odpowiednich kadr (30%);
- szkolenia i podnoszenie kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw (90%);
- doradztwo prawno-finansowe (30%);
- organizacja targów i giełd towarowych (60%);
- badania rynku (40%);
- pomoc w uzyskaniu kredytu lub pożyczki (40%);
- przygotowanie ofert inwestycyjnych (40%);
- interwencje w organach administracji państwowej (40%);
- kojarzenie przedsiębiorców (50%);
- przygotowanie i wydawanie katalogów (40%);
- integracja przedsiębiorców (40%);
- tworzenie baz danych (60%).

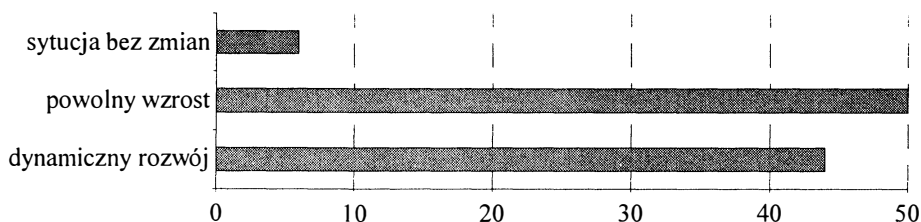
Badane instytucje infrastruktury rynku udzielają swym klientom pomocy finansowej w różnych formach, z których największym zainteresowaniem cieszą się: dotacje, kredyty i pożyczki oraz środki zagraniczne (TOR-10, PHARE, FIE-STA 2). Połowa analizowanych instytucji oceniła zainteresowanie własną ofertą ze strony MSP jako przeciętne, 20% jako małe i bardzo małe, a 30% jako wysokie. Podobnie oceniono skuteczność działania instytucji na rzecz rozwoju MSP: 20% – ocena wysoka, 60% – ocena przeciętna, 20% – ocena niska i bardzo niska.

Sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw. Większość zbadanych firm (60%) mieściła się w przedziale wielkości zatrudnienia od 1 do 100 osób. Dominująca liczba zatrudnionych to 53. Większość zbadanych przedsiębiorstw powstała już w nowych warunkach ustrojowych (moda wynosi 5 lat). Jednocześnie były to firmy raczej stabilne (73% istnieje już powyżej 5 lat). Największą grupę stanowiły wśród nich spółki cywilne (33%) i przedsiębiorstwa prowadzone przez osoby fizyczne (33%).

Pośród badanych firm 13% oceniało swoją sytuację jako bardzo dobrą, 60% jako dobrą, a 27% jako „taką sobie”. W układzie sektorów gospodarczych najkorzystniej wypadła samoocena firm produkcyjnych, spośród których najwięcej respondentów określiło sytuację swojej firmy jako dobrą (72%). Stosunkowo najgłębiej wypadła kondycja firm usługowych i handlowych, gdzie aż 37,5%

¹ Respondent mógł wybrać dowolną liczbę odpowiedzi, więc frakcja nie sumuje się do 100%.

respondentów uznało swoją sytuację jako „taką sobie”. Jednocześnie większość ankietowanych właścicieli firm optymistycznie ocenia perspektywę rozwoju swojej firmy. Ilustruje to poniższy rysunek.

Rys. 1. Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Struktura źródeł finansowania rozwoju przedsiębiorstw. W badanych przedsiębiorstwach łączne proporcje zaangażowanych środków własnych (1+3+5) w stosunku do środków zewnętrznych (2+4) mają się jak 59% do 41% (tabela 1).

Tabela 1. Łączne proporcje zainwestowanych środków w ramach poszczególnych źródeł finansowania

Lp.	Źródło finansowania	Wartości w %
1	Oszczędności	41,0
2	Kredyt	32,0
3	Zysk	13,5
4	Pożyczka od znajomych lub rodziny	9,0
5	Odziedziczony majątek	4,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Całkowite proporcje zaangażowanych środków własnych (1+3+5) w stosunku do środków zewnętrznych (2+4) w badanych sektorach wynoszą:

- produkcja: 50% do 50%;
- usługi i handel: 65% do 35% (tabela 2).

Tabela 2. Całkowite proporcje zaangażowanych środków w ramach poszczególnych źródeł finansowania w sektorach: produkcyjnym i usługowo-handlowym

Lp.	Źródło finansowania	Produkcja	Usługi i handel
		Wartości w %	
1	Oszczędności	37,5	43
2	Kredyt	37,5	28
3	Zysk	12,5	15
4	Pożyczka od znajomych lub rodziny	12,5	7
5	Odziedziczony majątek	–	7

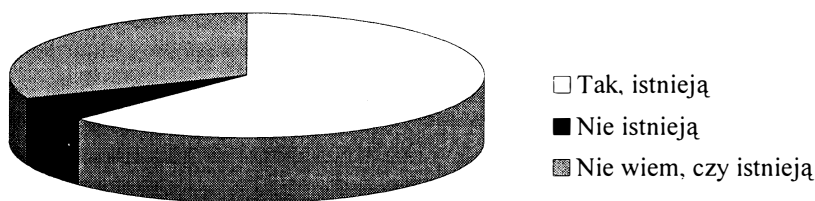
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Obok przewagi wykorzystywanych środków własnych w analizowanych przedsiębiorstwach wystąpiły między sektorami różnice w proporcjach wykorzystania środków własnych i zewnętrznych. Przedsiębiorstwa produkcyjne częściej sięgały do środków zewnętrznych niż przedsiębiorstwa usługowo-handlowe.

Wykorzystanie kredytów. Pomimo że 80% analizowanych przedsiębiorstw korzysta z kredytu bankowego, aż 53% respondentów twierdzi, że występują ograniczenia w możliwościach korzystania z niego. Główne bariery dostępu do kredytu wg ankietowanych to:

- wysoka stopa procentowa (57%);
- częste zmiany przepisów (15%);
- żądanie nadmiernych gwarancji (7%);
- zbyt mała wysokość oferowanych kredytów (7%);
- zbyt długie oczekiwanie na przyznanie kredytu (7%);
- skomplikowana, biurokratyczna procedura (7%).

Ocena oferty instytucji infrastruktury rynku. Wiedza przedsiębiorców na temat istnienia w województwie łomżyńskim instytucji infrastruktury rynku jest znacząca. Obrazuje to rysunek 2.

Rys. 2. Znajomość instytucji infrastruktury rynku wśród MSP

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

56% respondentów korzystało z usług analizowanych instytucji infrastruktury rynku. Pomoc dotyczyła głównie: informacji o sytuacji rynkowej (37,5%), udziału w targach (25%), podniesienia kwalifikacji (19%) oraz uzyskania ulg podatkowych (12%)². Według zdecydowanej większości pytanym przedsiębiorców (88%) działalność tych instytucji jest przydatna dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych. Podobną opinię wyrażały władze regionalne. Według oceny większości (70%), skuteczność działania instytucji wspomagających rozwój MSP jest wysoka.

Na terenie powiatu łomżyńskiego funkcjonują obecnie następujące instytucje i organizacje wchodzące w skład otoczenia biznesu [5]:

- 13 banków;
- 24 instytucje ubezpieczeniowe;

² Respondent mógł wybrać dowolną liczbę odpowiedzi, więc frakcja nie sumuje się do 100%.

- 11 organizacji wspierających rozwój gospodarczy w sferze doradztwa i edukacji (Łomżyńska Izba Przemysłowo-Handlowa, Łomżyńskie Towarzystwo Gospodarcze, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Łomży, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Ekonomicznej, Przedsiębiorczości i Rynku Pracy w Łomży, Cech Rzemiosł Różnych w Łomży, Łomżyńskie Stowarzyszenie Popierania Integracji z Unią Europejską „EUROPA – 2000”, Łomżyńska Rada Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT, Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości im. Bogdana Jańskiego w Łomży, Zakład Doskonalenia Zawodowego, Zrzeszenie Handlu i Usług;
- inne podmioty, tj. Urząd Celny w Białymstoku, Oddział Celny w Łomży, biura rachunkowo-podatkowe i kancelarie adwokackie, hotele, motele (Hotel Polonez, Hotel Załom, Hotel Ryś, Hotel ŁKS, Hotel Zacisze, Motel Duke’s) i gastronomia (57 placówek).

Otoczenie biznesu w powiecie łomżyńskim jest różnorodne i dobrze rozwinięte, co obecnie i w przyszłości zapewne będzie ważnym czynnikiem inspirującym, wspierającym i stymulującym rozwój gospodarczy.

Ponadto, przy prezydencie miasta Łomży funkcjonuje Rada Konsultacyjno-Doradcza. Została ona utworzona w grudniu 1998 r. Jest organem społecznym, opiniodawczym. Rada wypracowuje dla prezydenta Łomży opinie w sprawach gospodarczych (ulgi od podatków, wysokość podatków lokalnych) oraz w sprawach dotyczących kierunków rozwoju miasta. W skład Rady wchodzi przedstawiciele Łomżyńskiej Izby Przemysłowo-Handlowej, Agencji Rozwoju Regionalnego S.A., Cechu Rzemiosł Różnych i Zrzeszenia Handlu i Usług.

3. WNIOSKI

Powstałe po zmianie organizacji kraju instytucje wywierają niewątpliwy wpływ na rozwój regionalny – pomagają powstawać i rozwijać się małym i średnim przedsiębiorstwom poprzez: udzielanie poręczeń, dostarczanie informacji, tworzenie bazy techniczno-produkcyjnej. Bezpośrednie finansowanie rozwoju MSP nie jest głównym celem instytucji infrastruktury rynku. Podmioty te poprzez swoją działalność przyczyniają się jednak do podniesienia skuteczności działań MSP w zakresie poszukiwania tańszych środków finansowych, np. z funduszy pomocowych. Pomagają też przedsiębiorstwom pozyskać inwestora lub kontrahenta dysponującego kapitałem potrzebnym do przeprowadzenia określonych przedsięwzięć.

Niestety zebrane wypowiedzi respondentów i analiza istniejącej obecnie sytuacji potwierdzają relatywnie ograniczoną wiedzę MSP na temat instytucji infrastruktury rynku działających w powiecie łomżyńskim [2]. Zdecydowana większość badanych właścicieli firm unikała wydawania takich opinii i udzielała odpowiedzi: „trudno mi powiedzieć”. Rola organizacji otoczenia biznesu w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obecnych warunkach jest stosunkowo nieduża. Wynika to z niewielkich możliwości działania tych organizacji (przede

wszystkim kapitałowych) oraz z niedostatecznej wiedzy na temat ich oferty ze strony potencjalnych klientów (przedsiębiorców).

LITERATURA

1. Bocian A.F., Machura G., *Zarys programu rozwoju województwa łomżyńskiego*, [w:] *Studia nad restrukturyzacją regionu łomżyńskiego*, Fundacja Promocji Rozwoju Podlasia im. Edwarda Lipińskiego, Warszawa 1995.
2. Karpińska-Mizielewska W., *Rola instytucji otoczenia biznesu w rozwoju sektora prywatnego. Oceny przedsiębiorców*, [w:] *Instytucje infrastruktury rynkowej w kreowaniu przedsiębiorczości lokalnej*, Fundacja Promocji Rozwoju im. Edwarda Lipińskiego, Warszawa 1999.
3. Madras-Kobus B., Perło D., *Funkcjonowanie instytucji infrastruktury rynku w województwie łomżyńskim*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Rozwój regionalny – problemy i ujęcia ilościowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 1999.
4. *Narodowa Strategia rozwoju regionalnego na lata 2001–2006*, Monitor Polski Nr 43, Warszawa 2000.
5. *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej miasta Łomży*, Łomża, kwiecień 2001.